

**BUDAPESTI
MUNKAGAZDASÁGTANI FÜZETEK**

BWP. 2001/2

**A munkanélküli segélyrendszer 2000. évi
szigorításának politikai támogatottsága**

KÖLLŐ JÁNOS

Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Kutatóközpont
Munkaerőpiaci Kutatások Műhelye

Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem
Emberi Erőforrások Tanszék

2001. március

Budapesti Munkagazdaságtani Füzetek 2001/2. szám

Magyar Tudományos Akadémia Közgazdaságtudományi Kutatóközpont,
Munkaerőpiaci Kutatások Műhelye
Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Emberi
Erőforrások Tanszék

A munkanélküli segélyrendszer 2000. évi szigorításának politikai támogatottsága

Szerző: KÖLLŐ János, az MTA Közgazdaságtudományi Kutatóközpont-
jának tudományos főmunkatársa
1112 Budapest Budaörsi út 45. tel.: 309-264
e-mail: kollo@econ.core.hu

A tanulmány a Munkaerőpiaci Alap Irányító Testülete által finanszírozott "A munkanélküli ellátó rendszerben bekövetkezett változások hatásvizsgálata" című kutatási program keretében készült.

KÖLLŐ JÁNOS

A MUNKANÉLKÜLI SEGÉLYRENDSZER 2000. ÉVI
SZIGORÍTÁSÁNAK POLITIKAI TÁMOGATOTTSÁGA

A tanulmány az 1999-ben elhatározott munkaügyi reformok támogatottságát vizsgálja egy lakossági felmérés adatainak felhasználásával. A reformcsomag rövidítette a biztosítási alapú munkanélküli járadék időtartamát, eltörölte a jövedelempótló támogatást és közcélú munkában való részvételhez kötötte a rászoruló munkanélküliek szociális segélyezését. A reformok egyes elemeinek támogatottsága mind a mértéket, mind a támogatók körét tekintve eltérő volt. A tanulmány megvizsgálja, hogy a szimpátiát milyen mértékben magyarázta a személyes munkanélküliségi kockázat; a reform költségeire vonatkozó várakozás; a költségvetési forrásokra való ráutaltság; a politikai és vallási beállítottság; valamint a környezetre jellemző munkanélküliségi szint.

Kevés gazdasági intézmény esetében találkozunk olyan fokú térbeli és időbeli változatossággal, mint a munkanélküli ellátó rendszereknél: a segélyhez jutók aránya még a fejlett országok szűk körén belül is erősen különbözik, egyharmad és háromnegyed között mozog; a jogosultság maximális időtartama hat hónaptól négy évig terjed; az induló segély és a korábbi bér aránya széles határok (durván 50 és 90 százalék között) szóródik. E változékonyság összefügg a támogatási rendszerek *politikai meghatározottságával*, amit viszont elkerülhetetlenné tesz, hogy a segélyezés nem helyezhető tisztán piaci alapra.

A biztosítás a munkanélküliségtől fenyegetett népesség tipikus – kockázatkerülő, hitelek felvételében korlátozott – tagja számára nagyobb hasznosítást biztosít, mint a magánmegtakarítás (Varian, 1991; 280–282, Burtless 1990; 75–80). Továbbá, a segély a társadalmi jólétet is növelheti a munkanélküliség negatív externális hatásainak tompítása révén. Noha a gazdasági szereplők érdekeltek a biztosítás létrehozásában, az mégsem alakul ki a szakszervezetek vagy az állam – valamely végső kezes – közreműködése nélkül. A munkanélküli segélyezésben rejlő erkölcsi kockázat és a kontra-selekciónak a korlátozására ugyan képesek lehetnek a biztosítók, a káresemények korreláltsága (a munkanélküliség konjunkturális hullámzásai) miatt azonban olyan összegű viszontbiztosításra, és ennek fedezéséhez olyan magas díjakra lenne szükség, hogy az megakadályozná a megfelelő méretű

és összetételű ügyfélkör kialakítását.

Az állam által működtetett munkanélküli ellátó rendszerben körülményesen alakulnak ki a jóléti optimumot eredményező biztosítási paraméterek. A költségeket magasra, a hasznokat alacsonyra taksáló szereplők nem léphetnek ki a rendszerből, és a többletfizetésre hajlandók sem fizethetnek többet. A paraméterekről hozott döntéseket az érintettek csak a négyévenkénti választásokon szankcionálhatják, és akkor is csak úgy, hogy egyebek mellett foglalkoztatás-politikai elemeket is tartalmazó "politikai csomagokról" döntenek.

Az, hogy a munkanélküli ellátás feltételei *politikai* alkudozás során alakulnak ki, sajátos következményeket von maga után. A szavazatokért küzdő pártok számára azonos jelentőséggel bír minden voks, azoké is, akik sem fenyegetettként, sem befizetői minőségben nem tartoznak a "kockázati csoportba". Továbbá, az alku kimenetelét befolyásolja, hogy az alacsony illetve magas kockázatú egyéneket milyen szervezettségű erők képviselik a politikai szintéren. Ha a munkanélküli ellátásokat nem elkülönített kasszán keresztül, zárt rendszerben finanszírozzák, hanem általános adóbevételekből, akkor a beszedett járulékokra számos csoport tart igényt (állami alkalmazottak, nyugdíjasok), és a kimenet az ő alkuerejüket is tükrözni fogja.

Végül, de nem utolsó sorban, gyors visszacsatolás és megbízható hüvelykujj-szabályok hiányában a munkanélküli segélyezés tág teret nyit a kísérletező kedvű politikai erőknél. A túlságosan bőkezű vagy szűkmarkú ellátó rendszerek gazdasági és szociális hátrányai ugyanis lassan bontakoznak ki, és sokszor rejtve maradnak. A segélyek a munkáltatói és munkavállalói magatartást több csatornán keresztül befolyásolják, nincs egyszerű recept annak eldöntéséhez, hogy az emelésük vagy lefaragásuk milyen hatással jár. A magasabb segélyek több okból is csökkenthetik a foglalkoztatást: megváltoztatják a szabadidő és a munkajövedelem közötti optimális átváltás arányait, visszafogva a munka kínálatát; növelik a rezervációs bért, és ezen keresztül a munkanélküliség hosszát; a megfelelő ösztönzéshez szükséges magasabb bérek, valamint a magasabb adók miatt mérséklék a munkaerő keresletét. Ugyanakkor magasabb segélyek mellett a munkanélküliek többet költhetnek álláskeresésre, ami javítja az elhelyezkedési esélyeiket. Bonyolultabb mechanizmusok is működnek. A segély emelése megváltoztatja minden munkaerőpiaci státusz értékét, és alapvetően átrendezheti az aktivitási arányokat: a bőkezű ellátás vonzóbbá teszi a munkaerőpiaci részvételt az inaktivitással szemben, és megnöveli a kínálatot, azaz a foglalkoztatást és/vagy a munkanélküliséget. (Clark és Summers, 1982) Magasabb segélyek esetén (minden egyebet változatlanul feltételezve) több állásajánlat közül választhatnak a nem segélyezett munkanélküliek, ami kö-

rükben csökkenti, a segélyezették körében pedig növeli a munkanélküliséget.

A kelet-európai munkanélküli támogatási rendszerekkel kapcsolatos, gazdagnak mondható kutatás tudomásom szerint nem vizsgálta a segélyezési feltételeket meghatározó politikai folyamatot, annak ellenére sem, hogy a támogatási rendszerek látványos módon szigorodtak az átmenet tíz esztendeje alatt. Ez a tanulmány a szigorítások politikai támogatottságának kérdését egy országban, egyetlen esemény kapcsán, kis mintán, és csupán néhány változó segítségével vizsgálja, abban a reményben, hogy ebben az elhanyagolt témakörben a szerény eredmények is előrelépést jelenthetnek.

A SEGÉLYRENDSZER REFORMJA

Az 1991. évi Foglalkoztatási Törvény nemzetközi összehasonlításban bőkezű (sokak számára elérhető, hosszú jogosultsági idejű, viszonylag magas kompenzációt nyújtó) munkanélküli segélyrendszert hozott létre Magyarországon. Mind a segélyezés alapszabályain alapuló durva becslés (*Burda*, 1993), mind pedig a tényleges segélyhez jutási valószínűség nemzetközi összehasonlítása (*Bardasi*, et al. 1999) ezt támasztja alá. Az évek múlásával azonban nagymértékben romlottak a biztosítási, majd pedig a rászorultsági alapú, jövedelempótló segélyezés feltételei is: egyre kevesebben, egyre kevesebbhez jutottak e rendszerek révén, mint azt *Nagy* (2000) részletesen bemutatta.

Elvileg elképzelhető, hogy a kezdeti bőkezűség folyamatos visszavételére azok a kockázatok illetve megtakarítási lehetőségek motiválták a kormányokat, melyekre a poszt-kommunista átmenet közgazdasági irodalma is felhívta a figyelmet. *Aghion és Blanchard* (1993), *Chadha és Coricelli* (1994) vagy *Burda* (1993) rámutattak, hogyan állandósíthat a túlságosan bőkezű segélyezés "rossz egyensúlyt" az átalakuló gazdaságok munkaerőpiacán. Azok a modellek, amelyek a vesztesek kompenzálásának szükségességét hangsúlyozták a piaci reformok támogatottságának fenntartásához (például *Dewatripont és Roland*, 1992; *Freeman*, 1994) érveket szolgáltatottak a kezdetben bőkezű, majd a munkahelyrombolás ütemének csökkenése után szigorodó segélyezés mellett. Ezek a modellek azonban csupán értékelési szempontokat fogalmaznak meg, és természetesen nem válaszolják meg a kérdést, hogy tényleg szükségtelenül bőkezű-e (vagy korábban az volt-e) a hazai segélyezési gyakorlat. Azt sem implikálják, hogy az egymást váltó magyar kormányok éppen e szempontokat szem előtt tartva szigorították a rendszert.

Kétségeket ébreszt, hogy a szigorítások máig folytatódtak, noha a kilencvenes évek második felében a magyar rendszer nemzetközi összehasonlításban már nyugat- és kelet-európai mércével mérve is átlagosan szigorúnak és szelektívnek számított (*Bardasi et al. 1999*). Továbbá, a magyarországi kutatás ismétlődően nem talált statisztikailag értékelhető kapcsolatot a *biztosítási alapú munkanélküli segély* nagysága illetve hossza és a munkanélküliek elhelyezkedési esélye között. A jogosultsági idő 1993. évi jelentős rövidítése nem gyakorolt érdemleges hatást a munkanélküliek elhelyezkedésének sebességére. (*Micklewright és Nagy, 1994*). A segélyen lévők elhelyezkedési hajlandóságát illetve bér-igényeit csupán kis mértékben befolyásolta a segély nagysága vagy a hátralévő segélyjogosultsági idő. (*Köllő és Nagy, 1995; Micklewright és Nagy, 1995*). A segély lejártát követő héten hirtelen megemelkedő elhelyezkedési ráta arra utal, hogy létezik egy „segélyezett munkanélküli szabadságot” igénybe vevő kisebbség, ám ennek részaránya egy-egy segélyezett kohorszion belül alacsony, a *Micklewright és Nagy* által vizsgált mintában nem haladta meg a 2–3%-ot. *Galasi* (1994) kimutatta, hogy az alacsonyabb segélyek egyidejűleg javítják és rontják a munkanélküliek állásba lépési esélyeit (bér-igényeik csökkennek, de kevésbé intenzíven keresnek állást), a két ellentétes hatás végül is kioltja egymást. A biztosítási segélyek ellenőztönző szerepére utaló eredményeket *Galasi, Lázár és Nagy* (1999) közölte: az aktív foglalkoztatási programokról kilépő munkanélküliek közül azok, akik segélyre jogosultak, lassabban helyezkednek el mint a többiek. Megjegyzendő azonban, hogy ez a kutatás a munkanélküliek egy sajátos kisebbségére vonatkozott.¹

Micklewright és Nagy (1998) a segélyt kimerítő munkanélküliek vizsgálata során azt találták, hogy a *jövedelempótló támogatásra* jogosultak más tényezőket azonosnak tekintve lassabban helyezkedtek el mint a többiek. A jogosultság hatása azonban nemzetközi összehasonlításban nem tekinthető erősnek. *Köllő, Lázár, Nagy és Székely* (1998) az Országos Munkaügyi Központ segélykimerítőket követő felvételét elemezve talált a jövedelempótló támogatás ellenőztönző szerepére utaló közvetett jeleket.

Annyit bizony állíthatunk, hogy az elvégzett hatásvizsgálatok nem tártak fel olyan tényeket, amelyek a munkanélküli segélyrendszer megreformálását sürgetővé tették volna. A jövedelempótló esetében sem álltak rendelkezésre olyan kutatási eredmények, amelyek radikális lépésekhez hivatkozási alappul szolgálhattak volna. Nyilvánvaló, hogy egy sor más szempont is közrejátszott a folyamatos szigorításokban: az adó-forintokért folytatott verseny

---

¹ Az aktív programokba történő belépést esetenként eleve a segélyezési idő meghosszabbításának szándéka vezérelti, ami *Galasi–Lázár–Nagy* féle mintát a segélyrendszerrel visszaélők irányába torzíthatta.

csakúgy, mint a politikusok kezdeti ijedelve, melyet hamar felváltott a felismerés, hogy a kétszámjegyű munkanélküliség sem gerjeszt kezelhetetlen politikai feszültséget.

A 2000. évi reform irányultságában nem különbözött a korábbiaktól, azonban három okból is radikálisabbnak nevezhető azoknál.

(a) A reform jelentősen, egy évről kilenc hónapra csökkentette a biztosítási járadék maximális időtartamát. (1999 nyarán és őszén a kormányzati előterjesztésekben a hat hónapos maximum változata is felmerült.)

E lépés radikalizmusát egyfelől a biztosítási elv figyelmen kívül hagyása adta. Nem csak arról volt szó ugyanis, hogy a biztosítottak hosszabb (1995 óta: egyéves) segély-jogosultság feltételezésével kalkulált járulékot fizettek – ezt a korábbi reformok sem vették tekintetbe – hanem arról, hogy a segély-kasszát a költségvetés a kilencvenes évek végén már nem támogatta, a járulék-befizetések rendre meghaladták a járadék-kifizetéseket, és a többletet a kormány elvonta.

Másfelől, e lépés értékeléséhez figyelembe kell venni, hogy Magyarországon a segélyezett munkanélküliek hozzávetőlegesen kétharmada kilenc hónap alatt nem tud magának állást találni. A biztosítási járadékot kimerítő munkanélküliek 35–40 százaléka szakmunkás, további közel egynegyedük pedig érettségizett vagy diplomás, többségük eleve nem jogosult sem jövedelemplótló, sem szociális támogatásra.

(b) Szakítva a korábbi évek fokozatos szigorításaival, eltörölték a segélyüket kimerítő munkanélküliek jövedelemplótló támogatását, amely a minimális öregségi nyugdíj 80%-ának megfelelő, egységes havi pénzsegélyt jelentett.

(c) Az önkormányzatok a munkanélkülieket a korábbiaknál valamivel szigorúbb jövedelmi kritériumok teljesülése esetén rendszeres szociális segélyben részesíthetik ugyan, de előbb legalább 30 nap időtartamú közcélú munkát kell felajánlaniuk, melynek visszautasítása esetén a munkanélkülit ki kell zárniuk a segélyezésből. A munkanélkülieknek el kell fogadniuk a közmunkát, ha az az iskolázottságukhoz képest „egy fokozattal” alacsonyabb képzettséget igényel (szakmunkásoknak és érettségizetteknek segédmunkát, diplomásoknak középfokú végzettséggel betölthetőt).²

A jövedelemplótló eltörlése visszatérést jelentett az 1993 előtti gyakorlathoz, amikor a hosszú távú munkanélküliek kizárólag az általános szociális segélyezés keretében kaphattak támogatást, ehhez azonban most az ön-

² E tanulmányban a közcélú munka és közmunka fogalmait azonos értelemben használjuk, témánk szempontjából a jogi-adminisztratív megkülönböztetésnek nincs jelentősége.

kormányzat által felkínált munka elfogadásának feltétele társult. A munkakötelezettség bevezetése önmagában nem jelentett új elemet a munkanélküli segélyezés hazai történetében, mert 1994 után a jövedelempótlóhoz is feltételül szabták a munkaügyi központ által felkínált közhasznú munkahely elfogadását. A voltaképpeni újdonságot az jelentette, hogy a törvény nem szabályozta pontosan a segély és a közcélú munka kapcsolatát, és ezzel óriási mértékben megnövelte az önkormányzat mérlegelési jogkörét. Az önkormányzatnak a szociális segély iránti kérelem benyújtásától számított 30 napon belül kell legalább 30 munkanap időtartamú foglalkoztatási lehetőséget biztosítania, de a törvény nem szabályozza, hogy ezt milyen időközönként teheti. Nem egyértelmű, hogy mi történik, ha a munkanélküli a későbbiekben – már segélyezettként – utasít vissza valamely állásajánlatot: egyszer s mindenkorra megszűnik-e a segély-jogosultsága – mert "a kérelem beadását megelőző három évben legalább egyszer nem működött együtt az önkormányzattal", ami kizáró ok – vagy ismét benyújthatja a kérelmét, és megint életbe lép a 30 napos munkakötelezettségre vonatkozó klauzula. Sajátos módon, éppen az ilyen kérdések homályban hagyása tette világossá az "üzenetet": az állami jólékonyság korát olyan új éra váltja fel, melyben az önkormányzatok a munkanélküliek körmére nézhetnek.

A kormányfő szűk környezetéből indított reformot még az államapparátuson belül is sokan ellenezték, ennek leglátványosabb megnyilatkozását jelentette, hogy benyújtotta (majd visszavonta) lemondását az illetékes minisztérium közigazgatási államtitkára. A parlament által végül is megszavazott törvénymódosítás már számos kompromisszumos elemet tartalmazott. Ezek közül legfontosabb, hogy akik a segélyük 180. napját megelőzően valamely átképzési tanfolyamon tanulmányokba kezdenek, további egy évi segély-jogosultságot szerezhetnek. Továbbá, az önkormányzatok együttműködési szerződést köthetnek a munkaügyi központokkal, melyek így továbbra is kapcsolatot tarthatnak a hosszú távú munkanélküliekkel. Az itt elemzett adatfelvétel 1999. novemberében zajlott le, amikor ezek a kompromisszumok még nem alakultak ki, a kérdések a reform egy nyersebb változatáról szóltak.

A REFORMOK POLITIKAI TÁMOGATOTTSÁGÁNAK ELEMZÉSE

A munkanélküli segély kurtításából adódó veszteségek és nyereségek több okból is viszonylag könnyen átláthatók: a segélyeket kifejezetten e célt szolgáló járulékokból finanszírozzák; a pénz-befizetéssel pénzbeni kifizetés áll szemben; az időtáv rövid; a jogosultság kritériumai rögzítettek, a segélyhez jutás esélye előre kalkulálható; az állásvesztést követő hónapokban a segélyezésnek nincs komolyan vehető alternatívája (valószínűtlen, hogy kétszámje-

gyű munkanélküliség esetén tömeges átképzéssel, bérszubsziós vagy közmunka-programokkal helyettesíthető lenne); az egész rendszer a rövid távú munkanélküliség kezelésére hivatott, melynek negatív externális hatása – a hosszú távú állástalanságával összehasonlítva – nem jelentős; erős ellenőrző hatásra sem a köznap tapasztalat, sem a mikro-ökonometriai tanulmányok nem utalnak.

Ilyen feltételek mellett arra számíthatunk, hogy a reformok megítélését főként a pénzbeli hasznok és költségek befolyásolják. Szigorító reform esetén (1) A várt haszon annál nagyobb, minél kisebb az egyéni munkanélküli kockázat. (2) A várható nyereség függ attól, hogy a reformok nyomán növekszenek-e vagy csökkennek a munkanélküli ellátásokat finanszírozó adók. (3) A szigorításban változatlan adókulcs esetén is érdekelték azok a csoportok, amelyek – mint állami transzferek kedvezményezettjei – közvetlenül részesedhetnek a költségvetési megtakarításból. (4) Minél kisebb az egyéni munkanélküli kockázat, annál nagyobb szerephez jut a költségekre vonatkozó várakozás a politikai támogatás kialakításában.

Az első három állítás triviális, a negyedik talán nem, ezért ezt a legegyszerűbb esetre formálisan is megmutatjuk. Tekintsünk egy olyan gazdaságot, melyben a segélyeket a bérekre kivetett járulékokból finanszírozzák, mindenki kaphat segélyt, mindenki fizet járulékot, és az emberek aszerint támogatják vagy ellenzik a reformokat, hogy attól a jövedelmük növekedését avagy csökkenését várják-e. Egy periódusra korlátozva a figyelmet, a várható jövedelem $Y_i = u_i b + (1-u_i)(1-t_i)w$ lesz u_i egyéni munkanélküliségi kockázat, mindenkire azonos $w=1$ bér és $b < w$ munkanélküli segély esetén. Jelölje t_i azt az adórátát, melyre az egyén w és b figyelembevételével, U_i munkanélküli ráta feltételezésével számíthat, akkor, ha az adóbevételek éppen fedezik a segélyeket, azaz: $(1-U_i)t_i w = U_i b$. A jövedelemnek a segély szerinti deriváltja $Y_b = u - [U/(1-U)](1-u)$, amiből a fent megfogalmazott összefüggés adódik: minél kisebb u_i , annál nagyobb mértékben függ a várható jövedelem, és vele a támogatási hajlam a becsült munkanélküli rátától, amely ebben az ábrázolásban a reform költségének egyedüli meghatározója.

A jövedelempótló támogatás eltörlése és a munka-kötelezettség bevezetése esetében sokkal bonyolultabb a költségek és a hasznok viszonya. (a) Az ilyen programokat általános adóbevételekből finanszírozzák, klienseiket decentralizáltan, sokszor egyedi döntésekkel választják ki, a járulék és a járadék közötti kapcsolat nem olyan közvetlen, mint a biztosítási segélyeknél. (b) Viszonylag kevés embert fenyeget hosszú távú vagy ismétlődő munkanélküliség, ezért a szavazók álláspontjának kialakításában eleve nagyobb szerep jut annak, hogy mit gondolnak a támogatási rendszer költségeiről és hatékonyságáról. (c) Alapvetően a hosszú távú munkanél-

küliségből fakadnak azok a negatív externális hatások, amelyek miatt a munkanélküliségtől egyébként azonos mértékben fenyegetett egyének is eltérő összeget hajlandók segélyekre vagy más programokra költeni. (d) Megfontolásra érdemes érvek szólnak amellett, hogy a tartósan munka nélkül lévők passzív segélyezése helyett különféle aktív programokkal próbálják elejét venni a munkától való végleges elszakadásuknak. Ugyanakkor az aktív programok drágák³, és a résztvevőket elvonják az álláskereséstől. A költségeik most, az esetleges hasznaik később jelentkeznek. (e) Az alacsony elhelyezkedési esélyek, alacsony bérajánlatok, és gyakran a diszkrimináció miatt is, az érintettek körében gyakori a munkanélküliségre való berendezkedés, melyet a kereslet szezonális jellege valamint a felkínált állások bizonytalansága miatt túlságosan költséges is lenne újból és újból felszámolni, majd újjáépíteni (Simonyi 1999). Kérdéses, hogy ilyen körülmények között lehet-e a segélyek megvonásával vagy csökkentésével fokozni a munkára ösztönzést, de bizonyára nem kevesen hisznek benne.

Az 1999. évi magyar segélyreform esetében további tényezők nehezítették az előrelátást. A korábban jövedelempótlót kapó munkanélküli réteg a reform után is jogosult maradt „rendszeres szociális segélyre”, ezért nem lehetett megjósolni, hogyan változik majd összességében a segélyben részesülők száma. A jövedelempótló támogatás és a közcélú munka relatív költségeit és az utóbbtól remélhető hasznokat sem lehetett könnyű megítélni. Noha a jövedelempótlóval és a közcélú munkával kapcsolatos véleményeket is befolyásolhatja az elemi költség-haszon kalkulus, nem várunk olyan erős és közvetlen hatást, mint a munkanélküli segély esetében – ennél fogva a mérésben és az empirikus eredmények értelmezésében is több lesz a bizonytalanság és az önkényesség.

VÁLTOZÓK ÉS ADATOK

A munkanélküli segélyreform támogatottságának elemzése során valamilyen mértékben mérnünk kell az *egyéni munkanélküli kockázatot*, mint a változásokhoz való viszony alighanem legfontosabb meghatározóját. Másodsorban ismernünk kell az egyéneknek *a reformok költségeire vonatkozó várakozását*, vagy olyan tényezőket, melyek ezt befolyásolják, például a munkanélküliek tényleges számára vonatkozó feltételezéseiket. Célszerű megkülön-

³ A kiterjedt közmunka-programjairól nevezetes Csehországban 1991-ben a foglalkoztatáspolitikai költségvetés 31%-át költötték az aktív programokban résztvevő 3%-nyi munkanélküliire, és az arányok 1992-94-ben rendre 55% és 7%, 35% és 2%, illetve 28% és 2% voltak (Terrell és Storm, 1999).

böztetni azokat a válaszadókat, akik valamilyen okból *versenyeznek* a munkanélküli támogatásokra szánt összegekért. Csak e tényezők mellett, és nem helyett, célszerű tekintetbe venni a politikai preferenciákat vagy egyéb, az attitűdöket mérő változókat. A jövedelempótló és a közcélú munka fogadtatásának elemzésekor nagyobb figyelmet kell szentelnünk a munkanélküliekkel kapcsolatos tapasztalat esetleges eltéréseinek.

Az elemzéshez a TÁRKI 1999 novemberében, 1522 fős reprezentatív lakossági mintán végrehajtott OMNIBUSZ felvételét használjuk, melyben több kérdés irányult a munkanélküli ellátó rendszer reformjával kapcsolatos ismeretekre és véleményekre.⁴ A kérdéseket és a mintára vonatkozó információkat lásd az *1. Függelékben!*

Az *1. táblázat* bal oldali blokkja azok arányát mutatja, akik (1) a kérdezést megelőzően már ismerték a reformcsomag egyes elemeit, (2) hallottak róla, de nem ismerték pontosan, illetve (3) nem hallottak róla. A jobb oldali blokk az egyetértők, ellenzők illetve bizonytalanok arányát tünteti fel.

---

⁴ A kérdéseket a TÁRKI felkérésére Nagy Gyulával és Lázár Györggyel közösen fogalmaztuk meg. Az adatfelvétel főbb eredményeit ismertette *Gábos* (1999) írása.

**A megkérdezettek informáltsága, és véleménye
a reformcsomag egyes alkotóelemeiről**

	Hallott-e róla?*			Egyetért-e vele?		
	Igen	Valamit	Nem	Igen	Nem tudja	Nem
A munkanélküli segély maximum 9 hónapra jár	68,1	5,7	25,1	33,7	13,8	52,5
A jövedelempótló támogatás megszűnik	54,5	7,6	36,6	32,1	15,7	52,2
Nem végez közmunkát, nem kap szociális segélyt	59,3	5,3	34,8	66,5	9,0	24,5
Alacsonyabb szintű közmunkát is el kell fogadni	34,7	7,1	56,1	54,9	14,7	30,4
Összességében	..	..	..	64,9	10,4	24,7

*) N=1516. A válaszmegtagadók arányát (1–2%) nem tüntettük fel, ezért a válaszok összege 100%-nál kisebb.

A segélyek csökkentéséről a megkérdezettek több mint kétharmada, a szociális támogatások közmunkához kötéséről és a jövedelempótló megszüntetéséről több mint fele, míg arról, hogy alacsonyabb szintű közmunkát is el kell fogadni, alig egyharmada hallott a novemberi kérdéssel megelőzően. A támogatás arányai is erősen eltértek: a segély kurtításával és a jövedelempótló megszüntetésével durván egyharmad, a közmunka-kötelezettséggel kétharmad értett egyet. „Összességében” a reformok irányultságával a megkérdezettek közel kétharmada egyetértett, amiben a közmunka-kötelezettség széles körű elfogadottsága játszott a főszerepet, mint arra a későbbiekben részletesen kitérünk.

Az egyes reform-elemekhez való viszony szerint három csoportba rendezhetjük a válaszolókat, 1-gyel jelölve az elutasítókat, 2-vel a véleményt nem nyilvánítókat (akiket "hallgatás – belegyezés" alapon passzív támogatóknak tekintünk), és 3-mal azokat, akik kifejezetten egyetértettek a vizsgált reform-javaslattal.

Az egyéni munkanélküli kockázatot a KSH Munkaerőfelvételéből származó adatok segítségével prediktáltam. A predikció alapjául szolgáló probit-függvény annak valószínűségét becsli, hogy egy felnőtt (14 évesnél idősebb) embernek nincs állása, de szeretne fizetett munkát.⁵ A függvényt és a

⁵ Micklewright és Nagy (1999), valamint saját kutatásaim alapján (Köllő, 2000) a munkát akaró, de nem kereső népeiséget – mivel állásbalépési esélyeik lényegében nem

becslési eredményeket a 2. Függelék közli. A becsléshez a Munkaerő-felvétel 1998. évi IV. hullámát használtam, mert az 1999. évi mintákban nem azonosíthatók a nappali tagozaton tanulók. Valószínűsíthető, hogy a relatív munkanélküliségi kockázatok 1998 és 1999 ősze között érdemben nem változtak. Hasonló modellekkel becsültem annak valószínűségét, hogy egy meghatározott nemű, korú, iskolázottságú és lakóhelyű személy 1998 végén segélyt illetve jövedelempótló támogatást kapott.

A becsült munkanélküli (illetve segélyhez jutási) esély mellett figyelembe vettem, hogy a kérdezett személy volt-e már ténylegesen munkanélküli, illetve kapott-e már segélyt vagy jövedelempótló támogatást. Az ismétlődő munkanélküliség rendkívül magas aránya jelzi ugyanis, hogy azonos becsült esély mellett is nagyobb kockázatnak vannak kitéve a korábban már állás nélkül volt emberek.

Az egyének által érzékelt munkanélküliségi kockázat adott személyes jellemzők, munkatörténet és településtípus esetén is nagyobb lehet, ha a szűk környezetükben vannak munkanélküliek. Ezért a munkanélküli kockázatot mérő változók közé felvettem, hogy a megkérdezett rokonai, ismerősei között voltak illetve vannak-e munkanélküliek.

A községben lakókat azért különböztettem meg, mert pontosabb ismeretekkel rendelkeznek a településük munkanélkülijéről – függetlenül attól, hogy ismerőseik közé sorolják-e őket – mint a városiak.

Megjegyzendő, hogy az egyéni munkanélküli kockázat, melyet erősen befolyásol az iskolázottság és a lakóhely, egyszersmind tökéletlen mérőszáma azoknak a negatív externális hatásoknak is, amelyek felerősödhetnek szigorúbb segélyezési feltételek mellett: az elszegényedett munkanélküliek szomszédságával járó kellemetlenségeket elsősorban az alacsony iskolázottságú, „rossz helyen” lakó népesség szenved el

Teherviselőnek a segélyek esetén az alkalmazottként dolgozókat tekintetem (az ő béreiket terheli a munkanélküli járulék). A jövedelempótló és a közcélú munka vizsgálatakor ezt a változót elhagytam, mert ezek költségeit általános adóbevételből finanszírozzák.

A munkanélküliekkel *versenyhelyzetben lévőknek* tekintetem az öregségi és rokkant-nyugdíjasokat, a gyes-en, gyet-en, gyed-en lévőket, továbbá a költségvetési intézménynél vagy állami vállalatnál dolgozókat, tehát azokat, akik valamilyen állami kifizetésben részesülnek (a tb-t itt az állam részének tekintetem). Nem soroltam ebbe a körbe a vállalkozókat, a magánvállalati alkalmazottakat, az éppen munka nélkül lévőket, a tanulókat és eltartotta-

---

különböznek az állást keresőktől, kivált a férfiak esetében – munkanélkülinek tekintetem.

kat. Természetesen mindkét csoport tagjai lehetnek állami transzferek kedvezményezettjei családtagjaikon keresztül, de erről az adatfelvétel semmilyen információval nem szolgált.

A *reform költségeinek egyéni becslésére* vonatkozóan két változó is rendelkezésre állt. A mintába tartozókat megkérdezték arról, hogy szerintük a reform növeli, csökkenti, vagy érintetlenül hagyja a munkanélküliek ellátásának költségeit. Egy további kérdés vonatkozott arra, hogy a munkanélküliek valós számát a KSH által mértnél többnek vagy kevesebbnek gondolják-e. A közölt táblázatokban az első változót használtam, mert a második erősen korrelált a párt-szimpátiákkal.

A politikai és vallási beállítottságot két változóval mértem. A "*kire szavazna, ha ma lennének a választások*" kérdésre adott válasz alapján kormánypárti, ellenzéki és bizonytalan szavazókat különböztettem meg, a MIÉP híveit a kormányoldalhoz sorolva. *Gyakorló vallásosnak* azokat tekintetem, akik havonta vagy gyakrabban járnak misére.

Az *önálló vállalkozókat* leválasztottam a mintáról. A vállalkozók nem fizetnek munkanélküli járulékot (nem is jogosultak sem segélyre sem jövedelem pótlóra, ha csak korábban nem szereztek jogosultságot), és nem versenyeznek a munkanélküliekkel költségvetési forrásokért. Ugyanakkor a segélyreformról alkotott véleményük élesen eltér a fenti vonatkozásokban hasonló személyekétől.⁶ A vállalkozók megkülönböztetés nélküli szerepeltetése a báziskategóriákban ("nem visel terheket, nem versenyez") torzítaná az eredményeket, egy dummy változóval való megkülönböztetésük viszont függvényszerű kapcsolatot teremtené a modell egyes változói között (a vállalkozó=1 értékből a teherviselésre és a versenyhelyzetre vonatkozó változók 0 értéke következne).

A fenti változókat használva rangsor-logit (ordered logit) modelleket becsültem, melyek a reformjavaslatok iránti szimpátiát kategória-szinten megfigyelt folytonos látens változónak tekintik, (ellenzés=1, passzív támogatás=2, aktív helyeslés=3), a reziduumot pedig logisztikus eloszlásúnak feltételezik. (A modellről részletesen lásd például *Greene* (1993), 672–676.) A becsült együtthatók értelmezése analóg a bináris logitból származó paraméterekével. Egy három rangsorolt kimenetet vizsgáló modell egy alsó és egy felső osztópontot (cut point) becsül a függő változó megfigyelt értékei alapján. Ezeket C1-gyel és C2-vel, a paramétereket **b**-vel és a magyarázó változókat **X**-szel jelölve, a támogatás fokozatainak becsült valószínűsége:

⁶ A mintában szereplő 84 vállalkozó 59% illetve 65%-a támogatta aktívan vagy passzívan a segély- illetve jövedelem pótló-reformot, az átlagos 47%-kal szemben. A közmunka-kötelezettséget átlagos mértékben támogatták.

$$\text{Pr(ellenzés)} = 1/(1+e^{bX-C1})$$

$$\text{Pr(passzív támogatás)} = 1/(1+e^{bX-C2}) - 1/(1+e^{bX-C1})$$

$$\text{Pr(aktív támogatás)} = 1 - 1/(1+e^{bX-C2})$$

Az elemzést a négyből három reform-elemre végeztem el: a segélycsökkentésre, a jövedelempótló eltörlésére és a közmunka-kötelezettségre. Az alacsonyabb szintű munka elfogadására vonatkozó terv fogadtatását nem vizsgáltam, mert erről a kérdezetek többsége a felvétel során hallott először.

EREDMÉNYEK

A fent definiált változókat használó, analitikus modellek becslése előtt megvizsgáltam az egyes reform-elemek támogatottságát olyan leíró egyenletekkel is, melyekben a támogatás valószínűségét a nem, az életkor, az iskolázottság, a munkaerőpiaci státusz, a lakóhely, a pártállás és a költségekre vonatkozó várakozás magyarázta (3. Függelék).

A *segély rövidítését* a 20–50 éves középgenerációnál nagyobb mértékben támogatták a fiatalok és az idősek; a magasabb iskolai végzettségűek; a nyugdíjasok, az állami alkalmazottak és a vállalkozók; a vallásukat gyakorlók. Enyhe negatív összefüggést tapasztalunk a regionális munkanélküli ráta⁷ és a támogatás mértéke között, és jelentékeny különbségeket a pártállás valamint a költségekre vonatkozó várakozás függvényében.

Az utóbbi szempontok a *jövedelempótló eltörlésének* támogatásában is szignifikánsnak bizonyultak. Ezt az intézkedést a vállalkozók mellett a gyes-en lévők és a nyugdíjasok támogatták az átlagosnál nagyobb mértékben; az iskolázottság ez esetben is növelte a támogatás esélyét, a nem, az életkor és a lakóhely viszont nem befolyásolta.

A *közmunka-kötelezettség* megítélésében a pártállás szerinti különbség elhanyagolható; a nem, az iskolázottság és az életkor sem hat statisztikailag szignifikáns módon. A gyes-en lévők, a nyugdíjasok és az állami alkalmazottak az átlagosnál nagyobb mértékben támogatták ezt az intézkedést (is).

⁷ A regionális munkanélküli rátát a Munkaerőfelvétel 1998. IV. hulláma alapján számítottam ki, a már ismertett munkanélküli-definíció szerint, a hét KSH-nagyrégió és 3 településtípus (falú, város, megyeszékhely) metszetére. Ennél finomabb bontást tesznek lehetővé a regisztrált munkanélküliségi adatok, de a kistrégiók szerinti hovatartozás megállapításához szükséges településkódokat a TÁRKI nem bocsájotta rendelkezésemre.

A falusiak körében és a magas munkanélküliségtől sújtott régiókban a támogatás erősebb volt; a gyakorló vallásos válaszadók között is az átlagosnál többen helyeselték a segélyezett munkára kötelezését.

(a) A munkanélküli segély rövidítésének támogatottsága

A munkanélküli segély rövidítésének támogatottságára vonatkozó becslési eredményeket a 2. táblázat foglalja össze. A paraméterek és a szignifikancia-szintet tesztelő Z-értékek mellett a táblázat a marginális hatásokra vonatkozó becsléseket is közöl: ezek azt mutatják, hogy hány százalékkal növeli vagy csökkenti az adott változó egységnyi változása az *aktív támogatás* valószínűségét a báziskategóriában, különféle egyéni munkanélküli kockázati értékek mellett.⁸ Az első sorban látható "pontbecslések" az aktív támogatás becsült valószínűségét mutatják a báziskategóriában, alacsony, átlagos és magas egyéni munkanélküli kockázat esetén. Fontos tudni, hogy a marginális hatások a magyarázó változók vektorának minden érték-kombinációjára különböznek, ezért *nem adhatók össze!*

---

⁸ D1 és D10 a munkanélküli kockázatot mérő változó első és tizedik decilise. A báziskategóriába az a városi lakos tartozik, aki nem volt munkanélküli az elmúlt tíz évben, ismerősei, rokonai között nincs és nem is volt munkanélküli; aki szerint a reformok nem befolyásolják a munkanélküli támogatások összköltségét; vélelmezhetően nem fizet járulékot és nem kap sem nyugdíjat, sem gyest, sem állami fizetést; szavazatában bizonytalan; nem jár rendszeresen templomba.

2. táblázat

A munkanélküli segély rövidítésének támogatottsága

Rangsor-logit

A függő változó értékei: 1 = ellenzi, 2 = nincs véleménye, nem válaszol, 3 = támogatja

	Param. (Z)	Munkanélküli esély*:		
		D1	Átlagos	D10
<i>Személyes érintettség</i>				
Munkanélküliség becsült valószínűsége	-3,081 (2,89)	43,7	38,5	32,7
Pontbecslés (báziskategória)				
Marginális hatás				
Ténylegesen volt már munkanélküli	-0,322 (2,40)	-7,7	-7,3	-6,7
Volt vagy van munkanélküli ismerőse, rokona	-0,575 (5,24)	-13,3	-12,5	-
Községben él	0,094 (0,83)	2,3	2,3	11,2 2,1
<i>Véleménye szerint a reform a költségeket</i>				
Növeli	-0,692 (3,71)	-15,7	-14,7	-
Csökkenti	0,029 (0,19)	0,7	0,7	13,1 0,7
Nem tudja, bizonytalan, nem válaszol	-0,446 (2,47)	-10,5	-10,0	-9,0
<i>Visel-e a munkanélküliséggel kapcsolatos költségeket?</i>				
Igen, járulékot fizet (állami vagy magánalkalmazott)	0,303 (2,51)	7,6	7,4	7,0
<i>Versenyben áll-e költségvetési forrásokért?</i>				
Igen, nyugdíjat, gyes-t kap, állami alkalmazott	0,401 (3,10)	10,0	9,8	9,3
<i>Politikai és vallási beállítottság</i>				
Kormánypártra szavazna	0,227 (1,74)	5,6	5,5	5,2
Ellenzékre szavazna	-0,544 (4,10)	-12,7	-11,9	-10,7
Gyakorló vallásos	0,194 (1,40)	4,8	4,7	4,4
Alsó osztópont	-0,406			
Felső osztópont	0,233			
Khí-négyszet	165,39			
Induló log likelihood	-139644			
Záró log likelihood	-1313,7			
Pszeudó-R2	0,0592			
Válaszadók száma	1434			

*) D1 és D10 a becsült munkanélküliségi esély első és tizedik decilise

**A jövedelempótló támogatás eltörlésének és
a közmunka-kötelezettség bevezetésének támogatottsága**

Rangsor-logit

A függő változó értékei: 1 = ellenzi, 2 = nincs véleménye, nem válaszol, 3 = támogatja

	Jövedelempótló		Közmunka	
		Pont- becslés		Pont- becslés
Munkanélküliség becsült valószínűsége	-0,693 (0,67)	34,8	0,218 (0,19)	53,0
		Marginá- lis hatás		Marginá- lis hatás
Ténylegesen volt már munkanélküli	-0,186 (1,44)	-4,2	-0,412 (3,07)	-10,3
Volt vagy van munkanélküli ismerőse, rokona	-0,377 (-3,48)	-8,3	0,137 (1,14)	3,4
Községben él	-0,019 (0,18)	-0,5	0,624 (4,96)	14,8
<i>Véleménye szerint a reform a költségeket</i>				
Növeli	-0,613 (3,34)	-12,9	-0,046 (0,24)	-1,2
Csökkenti	0,217 (1,35)	5,8	0,487 (2,78)	11,7
Nem tudja, bizonytalan, nem válaszol	-0,006 (0,04)	-0,1	-0,123 (0,66)	-3,1
<i>Versenyben áll-e költségvetési forrásokért?</i>				
Igen, nyugdíjat, gyes-t kap, állami alkalmazott	0,094 (0,78)	2,2	0,315 (2,42)	7,7
<i>Politikai és vallási beállítottság</i>				
Kormánypártra szavazna	0,281 (2,20)	6,8	0,129 (0,89)	3,2
Ellenzékre szavazna	-0,416 (3,19)	-9,4	-0,152 (1,16)	-3,8
Gyakorló vallásos	0,097 (0,71)	2,3	0,315 (2,42)	6,4
Alsó osztópont	-0,203		-0,562	
Felső osztópont	0,491		-0,137	
Khí-négyzet	90,86		80,92	
Induló log likelihood	-1417,0		-1185,9	
Záró log likelihood	-1371,6		-1145,5	
Pszeudó-R2	0,0321		0,0341	
Válaszadók száma	1434		1434	

Megjegyzés: Mind a pontbecslés, mind a marginális hatások a báziskategóriára vonatkoznak, átlagos becsült munkanélküli esély feltételezésével.

Minél kisebb mértékben fenyegette munkanélküliség a kérdezetteket (nemüknél, koruknál, iskolázottságuknál, lakóhelyükönél és a munkaerőpiachoz való kötődésükönél fogva), annál nagyobb mértékben támogatták a munkanélküli segély megnyirbálását.⁹ Azonos becsült egyéni munkanélküli kockázat mellett is kisebb mértékben értettek egyet a reformmal azok, akik már voltak munkanélküliek vagy személyesen ismertek munkanélkülit. A falusiak és városiak között nem volt szignifikáns különbség.

A költségekre vonatkozó várakozás erőteljesen befolyásolta a segélyreform támogatottságát: a költségek növekedésére számítók és a bizonytalanok 10–15 százalékponttal kisebb eséllyel szavaztak a reform mellett, mint azok, akik a költségek csökkenésében vagy szinten maradásában bíztak. A segélykassza költségeit viselő alkalmazottak, továbbá azok, akik az államtól bért vagy transzfert húznak, 7–10 százalékponttal nagyobb mértékben támogatták a reformot.

A bizonytalan szavazókhöz viszonyítva a kormánypártiak 5–6%-kal nagyobb, az ellenzékiek 11–13%-kal kisebb mértékben fejezték ki egyetértést a segélyreformmal. A vallási beállítottság hatása nem bizonyult szignifikánsnak.

Milyen mértékben képesek az itt figyelembe vett változók előrejelezni a tényleges választást? Az illeszkedés jóságára (talán helyesebb, ha itt így mondjuk: rosszóságára) utaló pseudo- R^2 mutató jelzi, hogy az állás pontokat rendkívül erősen befolyásolták a modellen kívüli tényezők. A becsült és tényleges választások azonban karakteresen összefüggtek, mint a 4. táblázat jelzi.

(b) Jövedelempótló és közmunka-kötelezettség

A jövedelempótló eltörlését és a közcélú munka bevezetését illető véleményeket sokkal gyengébben befolyásolta a becsült munkanélküli valószínűség: az előbbi esetben csupán a munkanélküli ismerős vagy rokon, az utóbbiban a személyes munkanélküli tapasztalat (negatív) hatása tekinthető statisztikailag szignifikánsnak. (3. táblázat). Ezeknek az eredményeknek az értelmezésére azonban még visszatérünk.

A jövedelempótló esetében a költségekre vonatkozó várakozás, a versenyhelyzet és a politikai szimpátia változói a várt irányban – a segélyreformnál látotthoz viszonyítva valamivel kisebb mértékben – befolyásolták a támogatást. A közmunka-kötelezettség megítélésében a pártválasztás hatása nem szignifikáns, azonban a költségekre vonatkozó várakozásé és a verseny-

⁹ Hasonló eredményre jutunk, ha a segélyhez jutási valószínűség változóját használjuk, illetve azt vizsgáljuk, hogy a kérdezett kapott-e korábban munkanélküli segélyt.

helyzeté igen. Rendkívül nagy különbség mutatkozik a falusiak és városiak között – a báziskategóriában a falusi lakóhely marginális hatása közel 15% – és kisebb, de nem jelentéktelen differencia figyelhető meg a vallásosság foka szerint.

4. táblázat

A segélyreform tényleges támogatottsága (elutasítása) a becsült támogatási (elutasítási) valószínűség függvényében

	A becsült aktív támogatási valószínűség kvintilisei				
	1.	2.	3.	4.	5.
Tényleges támogatók aránya, %	20,2	29,4	29,8	38,2	55,0
Kvintilis csoport = 100 %					
A támogatók megoszlása,%	13,4	18,2	17,7	21,3	29,3
Összes támogató = 100 %					
	A becsült elutasítási valószínűség kvintilisei				
Tényleges ellenzők aránya,%	27,8	44,8	53,6	59,0	71,9
Kvintilis csoport = 100 %					
Az ellenzők megoszlása	9,5	16,1	20,4	23,4	30,6
Összes ellenző = 100 %					

Mint látható, a becsült valószínűség a tényleges választásnak jó csoport-szintű prediktora, ugyanakkor a támogatók közel egyharmada és az ellenzők egynegyede olyanokból verbuválódott, akiknél ilyen választásra – a modellben figyelembe vett változók alapján – igen kis mértékben számítottunk volna (1. és 2. kvintilis). A tényleges támogatók illetve ellenzők körülbelül *fele* rekrutálódott a modell alapján erre esélyesnek tűnő csoportokból.

A jövedelempótlónál a tényleges aktív támogatók és ellenzők 50%-a rekrutálódik a modell alapján erre esélyesnek tűnő csoportokból (4. és 5. kvintilis), és 28%-a a legkevésbé esélyes két kvintilisből. A közcélú munka támogatása esetében az arányok 47% és 32%, ellenzése esetében 58% és 28%.

(c) Egyéni munkanélküli kockázat és regionális munkanélküliség

A modellben felhasznált "becsült egyéni munkanélküli kockázatot" erőteljesen befolyásolja a regionális munkanélküliség. Vajon nem azért nem mutatkozik-e kapcsolat a fenyegetettség és a támogatás között, mert a környezet magas munkanélküli rátája az egyéni kockázat megnövelésén kívül más úton (is) hat a véleményekre? Az egyéni rizikófaktorok és a regionális

munkanélküli ráta hatásának szétválasztására megbecsültem a munkanélküliség kockázatát az utóbbi változót figyelmen kívül hagyva, majd a becsült értéket és a rátát egymás mellett használva újrabecsültem a 3. táblázatnak a közmunka-kötelezettség fogadtatását vizsgáló modelljét. Az 5. táblázat csak az itt vizsgált szempontból legfontosabb együtthatókat közli, annak megjegyzésével, hogy a többi változóra vonatkozó eredmények lényegében azonosak a korábbiakkal. A modelleket lefuttattam az öregségi nyugdíjasok kihagyásával is, mert körükben a munkanélküliség (ahogy itt értelmezzük: nincs állása, dolgozni szeretne) sokkal ritkább, mint bármely más csoportban, beleértve a rokkantnyugdíjasokat és a gyesen lévőket is. A becsléseket elkészítettem a tényleges munkanélküli tapasztalatra utaló változóval (*a* verzió) és anélkül (*b* verzió) is.

5. táblázat

Az egyéni munkanélküli kockázat és a regionális hovatartozás hatása

Együtthatók rangsor-logit modellekből

Függő változó: a közmunka-kötelezettség támogatása (1,2,3)

	Teljes minta		Nyugdíjasok nélkül	
	(<i>a</i>)	(<i>b</i>)	(<i>a</i>)	(<i>b</i>)
Becsült munkanélküli esély	-0,175	-0,996	0,388	-0,414
Csak egyéni változók alapján!	(0,14)	(0,83)	(0,24)	(0,26)
Regionális munkanélküli ráta	6,205	6,096	6,512	6,351
	(4,70)	(4,62)	(4,02)	(3,95)
Volt munkanélküli	-0,397	-	-0,464	-
	(2,96)		(3,17)	

Míg a személyes jellemzőkkel összefüggő nagyobb munkanélküli kockázat nem befolyásolta érdemben a közmunka-kötelezettség bevezetésének támogatását, a környezet magasabb munkanélküli rátája egyértelműen növelte azt. A báziskategóriában 5%-os munkanélküliség esetén 51%-osra, a keleti és észak-magyarországi falvakra jellemző 20%-os ráta mellett viszont 72%-osra becsülhetjük a közcélú munka bevezetésének támogatottságát.

Sajnos a minta mérete nem teszi lehetővé bonyolultabb interakciók vizsgálatát, például annak a kérdésnek az elemzését, hogy az egyéni munkanélküli esély hatása eltér-e a fejlett és elmaradott régiókban. Az adott mintában nem találtam erre utaló jeleket, de ezt nem tekinthető cáfolatnak. Megjegyzendő még, hogy a jövedelempótló eltörlésének támogatottságát a fenti módon vizsgálva nem találunk szignifikáns összefüggést sem az

egyéni kockázattal, sem a regionális munkanélküli rátával.

(d) A munkanélküli esély és egyéb értékelési szempontok viszonya

Igazolódik-e az a várakozás, hogy alacsony munkanélküli kockázat esetén a vélemények alakításában nagyobb szerephez jut a költségekre vonatkozó várakozás? Ezt a kérdést oly módon próbálhatjuk megválaszolni, hogy a támogatottságot vizsgáló modelleket külön-külön becsüljük az egyéni munkanélküli esély szerint képzett (tercilis) csoportokban.¹⁰

Mivel a rangsor-logit modellek eredményeinek csoportközi összehasonlítása kissé nehézkes, itt bináris logit modelleket használunk – figyelmen kívül hagyva a véleményt nem nyilvánítókat – és egyes kritikus változókhoz tartozó esélyrátákat hasonlítunk össze. Magasabb esélyráták élesebb véleménykülönbségre utalnak az adott csoportban, az adott változó mentén. Három kérdést vizsgálunk: mennyivel növeli az egyes reform-elemek támogatottságát az egyes csoportokban az, ha valaki a reform nyomán növekvő (és nem csökkenő) költségekre számít; ha kormánypárti (és nem ellenzéki); és az, ha potenciálisan versenyhelyzetben van a munkanélküliekkel költségvetési forrásokért. A megfelelő esélyrátákat a 6. táblázat közli.

A segélyreform fogadtatásában egyértelműen igazolódni látszik, hogy minél alacsonyabb a munkanélküliség kockázat, annál erősebb a megvizsgált egyéb értékelési szempontok befolyása. A jövedelempótlóval és a közmunka-kötelezettséggel kapcsolatos vélemények esetében nem mutatható ki ilyen összefüggés.

(e) A politikai beállítottság hatása

Egy acsarkodó politikai táborokra szakadt országban naivitás lenne feltenni, hogy a segélyreformmal kapcsolatos véleményalkotás csakis a józan jövedelmi számításon, a konkrét hasznossági kalkuluson vagy a munkanélküliekkel kapcsolatos személyes tapasztalaton alapul. A politikai ellen- vagy rokonszenv kategorikus elutasításban vagy mérlegelés nélküli elfogadásban nyilvánulhat meg.

---

¹⁰ Itt visszatérünk az eredeti, a regionális hovatartozást is figyelembe vevő kockázatbecsléshez.

Hogyan befolyásolja az egyes reform-javaslatok aktív támogatását a költségekre vonatkozó várakozás, a párt-szimpatia és a költségvetési forrásokra való ráutaltság a munkanélküliségtől eltérő mértékben fenyegetett csoportokban?

(Esélyráták a munkanélküli kockázat szerint képzett tercilis csoportokra külön-külön becsült bináris logit modellekből)

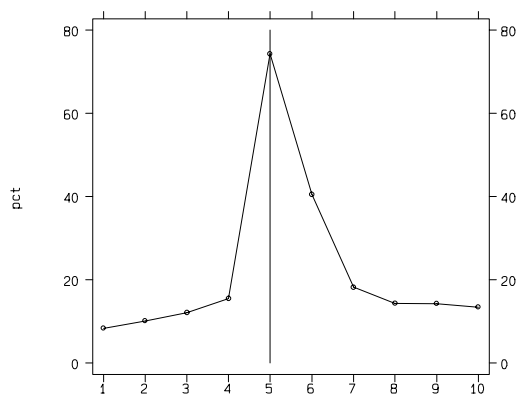
Vizsgált változók:	Esélyráták:		
	(A vizsgált változó hatása az aktív támogatás esélyére, ha a becsült egyéni munkanélküli valószínűség)		
	alacsony	közepes	magas
	Segély rövidítése		
A reform hatására a költség csökken. Referencia: a költség növekszik.	3,71	1,90	1,56
Ha ma lenne a választás, kormánypártra szavazna. Referencia : ellenzéki pártra szavazna	2,90	2,89	1,14
Nyugdíjas, gyes-es, állami alkalmazott Referencia: egyik sem .	3,29	1,69	1,08
	Jövedelempótló eltörlése		
A reform hatására a költség csökken. Referencia: növekszik.	2,39	1,83	2,60
Ha ma lenne a választás, kormánypártra szavazna. Referencia : ellenzéki pártra szavazna	2,21	2,19	1,93
Nyugdíjas, gyes-es, állami alkalmazott Referencia: egyik sem .	1,25	0,95	1,10
	Közmunka-kötelezettség		
A reform hatására a költség csökken. Referencia: növekszik.	4,04	1,02	1,82
Ha ma lenne a választás, kormánypártra szavazna. Referencia : ellenzéki pártra szavazna	1,83	1,55	0,92
Nyugdíjas, gyes-es, állami alkalmazott Referencia: egyik sem .	0,95	1,42	1,47

Mint az 1. ábra bal oldali rajzán látható, a válaszadók hozzávetőlegesen egytizede minden, vagy majdnem minden a kérdőívben szereplő kérdésre nemmel, körülbelül egyhatoda mindenre igennel válaszolt. Az alábbiakban azt vizsgáljuk, hogy a kategorikus elutasítástól a teljes elfogadás felé haladva hogyan változik a politikai beállítottság – illetve kontrollként: a költségekre vonatkozó várakozás – hatása az aktív támogatás valószínűségére.

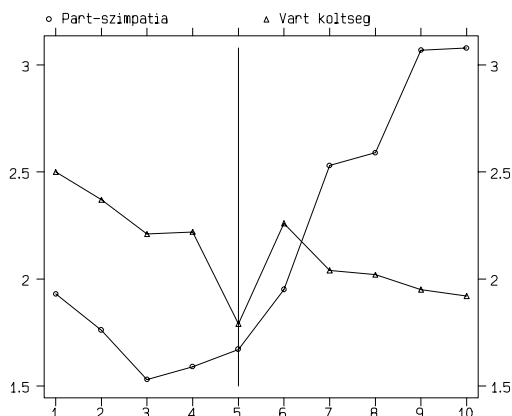
1. ábra

A reformcsomag elfogadottsága a kategorikus elutasítástól a teljes elfogadásig terjedő skálán: a párt-szimpatia és a költségekre vonatkozó várakozások hatása

Az egyes kimenetek (1.-10.) gyakorisága (%)

A pártállás és a költségekre vonatkozó várakozás hatását mérő esélyráták az 1.-10. kimenteket magyarázó bináris logit modellekben

- (1) Ellenzi mind a négy elemet, és a csomagot is
- (2) Ellenzi mind a négy elemet
- (3) Ellenzi a három alapelemet és a csomagot is
- (4) Ellenzi a három alapelemet
- (5) Legalább egy alapelemet elfogad
- (6) Legalább két alapelemet elfogad
- (7) Mindhárom alapelemet elfogadja
- (8) Mindhárom alapelemet elfogadja és a csomagot is
- (9) Mind a négy elemet elfogadja
- (10) Mind a négy elemet elfogadja, és a csomagot is

Konkrétan: egy tíz elemű skálát állítunk fel a reform elfogadásának mértékére. Kategorikus elutasításról beszélünk, ha valaki mind a négy konkrét reform-elemet ellenzi (segély, jövedelempótló, közmunka, alacsonyabb

státuszú állás elfogadása), és a csomag egészét is elutasítja, teljes elfogadásról akkor, ha valaki az összes felmerülő javaslatot támogatja. Ezekre az eseményekre – és a két végpont közötti többi kimenetre – bináris logit függvényeket becsülünk a 2. táblázatban használt specifikáció szerint. Az ott szereplő, itt nem említett változókat $\mathbf{X}$ -szel, a támogatási skálán értelmezett j -ik kimenetet V_j -vel jelölve, a referenciakategóriát kapcsos zárójelben feltüntetve tehát az alábbi modelleket becsültük:

$\Pr(V_j=1) = f(\mathbf{X}, \text{ellenzéki } \{\text{kormánypárti}\}, \text{ a költségek növekedésére } \{\text{csökkenésére}\} \text{ számít}), \text{ ha } j=1,2,\dots,4$

$\Pr(V_j=1) = f(\mathbf{X}, \text{kormánypárti } \{\text{ellenzéki}\}, \text{ a költségek csökkenésére } \{\text{növekedésére}\} \text{ számít}), \text{ ha } j=5,6,\dots,10$

Példaképp: a 7. kimenet vizsgálatakor a "párt-szimpátia" változóhoz tartozó 2,53 esélyráta azt jelenti, hogy egy kormánypárti szavazó ennyivel nagyobb eséllyel támogatta egyszerre a három alapvető reformjavaslatot (segély, jövedelempótló, közmunka).¹¹ A 4. kimenethez tartozó 1,53 esélyráta viszont egy ellenzéki szavazó többletesélyét méri a három alapvető reformelem egyidejű elutasítására.¹²

Látható, hogy a végletek felé haladva határozottan növekszik a pártállás jelentősége: a kategorikus elutasítás jóval gyakoribb az ellenzéki beállítottságúak, mint a kormánypártiak körében: az esélyráták 1,5 és 2,0 közé esnek az 1.-3. kimeneteknél. A másik végleten, amikor azt vizsgáljuk, hogyan befolyásolja a pártállás a reform minden részletre kiterjedő elfogadását, még ennél is sokkal nagyobb különbséget tapasztalunk a kormánypárti szavazók javára: az esélyráták 2,5 és 3,1 közé esnek a 8.-10. kimenetek tartományában. Azt mondhatjuk, bízva abban, hogy a fenti számok pontosan értelmezik az első hallásra talán homályos értelmű kijelentést: a kormánypártiak sokkal kategorikusabban támogatták a reformot, mint amilyen kategorikusan ellenezték az ellenzékiek.

Látható az is, hogy a költségekre vonatkozó várakozás esetében nem tapasztalható a hatás hasonló mértékű felerősödése, ahogy a teljes elfogadás vagy a kategorikus ellenzés pólusai felé haladunk. A költségek növekedésére számítók hajlamosabbak kategorikusan elutasítani a reformot (mint amilyen mértékben a költségek csökkenésére számítók hajlamosak

¹¹ Emlékeztetünk, hogy a logit függvény nem a p bekövetkezési valószínűségekre tett hatást, hanem a $p/(1-p)$ esélyekre vagy „odds”-okra gyakorolt hatást méri.

¹² A skála kialakításakor megkülönböztettem a három „alapelemet” (segély, jövedelempótló, közmunka) és az alacsonyabb szintű munka elfogadásának kötelezettségét, mint negyediket. A „csomag” egészének elfogadását az „összességében egyetért-e a reformmal” kérdésre adott válasz alapján mértem.

teljeskörűen elfogadni azt), de a különbségek sokkal kisebbek mint a pártállás szerinti megosztottság esetében, kivált a 3.-8. kimenetek tartományában, ahol a reform kulcsfontosságú komponenseiről van szó.

(f) A reform, mint "csomag"

A kormány számára az igazán fontos kérdés az, hogy az emberek többsége elfogadja-e a reformcsomag egészét, esetleg annak ellenére is, hogy egyes részletkérdésekben vitázik vele. Mint láttuk, a megkérdezettek kétharmada, a passzív támogatókkal együtt háromnegyede "összességében egyetértett" a reformmal. Érintettük azt is, hogy ebben elsősorban a közmunka-kötelezettség széles körű elfogadottsága játszott közre. A 7. táblázat pontosabb képet fest erről.

7. táblázat

Az egyes reform-elemek és a reform, mint csomag elfogadottsága (Az aktív és passzív támogatók aránya és megoszlása)

Elfogadja-e az adott elemet?			Elfogadja-e a csomag egészét?	A csomag elfogadóinak megoszlása
(-) nem, (+) igen			%	%
Közmunka	Segély	Jöv.pótló		
-	-	-	21,7	4,3
-	+	-	35,4	1,5
-	-	+	36,8	1,2
-	+	+	64,3	3,1
+	-	-	80,8	24,0
+	-	+	88,0	11,5
+	+	-	94,7	14,0
+	+	+	95,9	40,4

Összességében a közmunka-kötelezettség elfogadóinak 90,2%-a támogatta a reformcsomag egészét, és a csomag támogatóinak 89,9%-a rekrutálódott a közmunka bevezetésének híveiből. A közmunkát ellenzők körében a reform egészének támogatottsága 31,2%-os volt. Megvizsgálva, hogy ezek az arányok azonosak-e a válaszadók főbb csoportjaiban – a különböző társadalmi rétegek azonos módon súlyozták-e az egyes reformelemeket – csupán egyetlen esetben találtam említésre méltó eltérést: a közmunka-kötelezettséget ellenző nyugdíjasok körében a vártnál magasabb (42%) volt a csomag egészének elfogadottsága.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az áttekintett adatokból adódó legfontosabb következtetés, hogy az 1999. évi munkanélküli támogatási reform elfogadottságát döntő mértékben befolyásolta a "szavazásra bocsátás" módja. Amennyiben a munkanélküli segély kérdésében külön döntöttek volna az összes szavazók preferenciáit megfelelően közvetítő képviselők – tehát nem az elkülönült segélykassza vezetői, hanem a parlamenti képviselők – akkor valószínűleg nem került volna sor a segély időtartamának rövidítésére. Talán a kormánynak is meg kellett volna hátrálnia a racionális kalkuluson nyugvó tömeges ellenzés hatására, ha egyedül a meglévő segélyek megkurtításával próbálkozik. (Nem véletlen, hogy utóbb éppen a munkanélküli segély hosszának kérdésében született – a lényegét azért nem érintő – kompromisszumos megoldás). A hosszú távú munkanélküliek közmunkára kötelezése azonban olyan népszerű elgondolásnak bizonyult, amely megszerezte a támogatást a csomag egésze számára is.

A közmunka-kötelezettség híveinek sorában az átlagosnál nagyobb arányban találtunk olyanokat, akik a reformoktól a munkanélküli támogatási rendszer költségeinek csökkenését várták, és olyanokat, akik – legalábbis elvileg – részesülhettek a felszabaduló forrásokból. A személyes jellemzőkkel összefüggő munkanélküli kockázat nem; a tényleges munkanélküli tapasztalat negatívan befolyásolta a támogatást. A regionális munkanélküliség erőteljesen, pozitívan hatott.

Mit gondoljunk a válaszadók azon több mint egyharmadáról, akik támogatták a közmunka-kötelezettség bevezetését, azonban elleneztek a jövedelempótló eltörlését – noha éppen az önkormányzati szintű közmunkafelajánlás az, ami a két támogatási formát leginkább megkülönbözteti? Az egyik lehetséges magyarázat, hogy a fiskális illúziók elemzéséből ismert "status quo hatásról" van szó (*Csontos és Tóth 1998*): egy meglévő juttatásról a polgárok csak sokkal nagyobb kompenzáció fejében lennének hajlandó lemondani, mint amennyit egy hasonló célú jóléti konstrukcióra a saját jószántukból költenének. Ugyanakkor nem zárható ki az az értelmezés sem, mely szerint a többség elfogadja ugyan az elvet, hogy a munkanélküliek dolgozzanak a segélyért, ám nem helyesli, ha ennek a széles mérlegelési jogkörrel felruházott önkormányzatok szereznek érvényt.

Sajátos módon a munkaügyi szakemberek körében éppen a segélyek közcélú munkához kötése gerjesztette a legélesebb vitákat. A tényleges fejleményeket vizsgáló kutatás feladata eldönteni, hogy ebben a kérdésben a bizakodó közvéleménynek vagy az aggodalmaskodó szakembereknek volt-

e igazuk.

HIVATKOZÁSOK

- Aghion, P. and Blanchard, O.J. (1993): On the speed of transition in Central Europe. MIT 1993, EBRD, 1994
- Bardasi, E., Lasiosa, A., Micklewright, J. and Nagy, Gy. (1999): Measuring the generosity of unemployment benefit systems: Evidence from Hungary and elsewhere in Central Europe. BWP 1999/8
- Burda, M. (1993): Labour markets in Eastern Europe. *Economic Policy*, April
- Burtless, G. (1990): Unemployment insurance and labor supply: A survey. In: Hansen, L. and Byers, J.L. (eds.): Unemployment insurance – The second half century. 69–107.
- Chadha, B. and Coricelli, F. (1994): Fiscal constraints and the speed of transition. CEPR Discussion paper no. 993
- Clark, K.B. and Summers, L.B. (1982): Unemployment insurance and labour market transitions. In: M.N. Baily (ed.): Workers, Jobs and Inflation. Washington, Brookings
- Csontos L. és Tóth I. Gy. (1998): Fiskális csapdák és államháztartási reform az átmeneti gazdaságban. In: Gács J. és Köllő J. (szerk.): A "túlzott központosítástól" az átmenet stratégiáig. Tanulmányok Kornai Jánosnak. KJK
- Dewatripont, M. and Roland, G. (1992): The virtues of gradualism and legitimacy in the transition to a market economy. *Economic Journal*, 102
- Freeman, R. (1994): What direction for labour market institutions in Eastern and Central Europe? In: Blanchard, O.J., Froot, K.A. and Sachs, J.D. (eds.): The transition in Eastern Europe. Vol. 2. The University of Chicago Press, Chicago and London
- Gábos A. (1999): Omnibusz jelentés, 1999. november, TÁRKI
- Galasi, P. (1994): Unemployment benefits and job search behavior: Some empirical evidence from Hungary. ILO-Japan Project "Employment Policies for Transition in Hungary", Budapest
- Galasi P., Lázár Gy. és Nagy Gy. (1999): Az aktív foglalkoztatáspolitikai programok eredményességét meghatározó tényezők. BWP 1999/4.
- Greene, W. (1993): Econometric analysis. Second edition, Macmillan

- Köllő, J. (2000) : The patterns of non-employment in Hungary's least developed regions. SOCO Research Report, IWM, Vienna
- Köllő J. és. Nagy Gy. (1995): Bérek a munkanélküliség előtt és után. *Közgazdasági Szemle*, 5.
- Köllő J., Lázár Gy., Nagy Gy. és Székely J. (1997): A munkanélküli járadékot kimerítők követéses vizsgálata. OMK
- Micklewright, J. and Nagy, Gy. (1994): Flows to and from insured unemployment in Hungary. EUI Working Papers in Economics, No. 41
- Micklewright, J. and Nagy, Gy. (1995): Unemployment insurance and incentives in Hungary: Preliminary evidence. CEPR Discussion Papers 1118.
- Micklewright, J. and Nagy, Gy. (1998): The implications of exhausting unemployment benefits in Hungary. BWP, 1998/2
- Micklewright, J. és Nagy, Gy. (1999): The informational value of job search data and the dynamics of search behaviour. BWP1999/1
- Nagy Gy. (2000): A munkanélküli-segélyezés Magyarországon a kilencvenes években. *Közgazdasági Szemle*, 10.
- Simonyi Á. (1999): Öt falu, ötven család. *Esély*
- Terrell, K. and Storm, V. (1999): Labor market policies and unemployment in the Czech Republic. *Journal of Comparative Economics*, 27, 33–60
- Varian, H. (1991): Mikroökonómia középfokon. KJK

ADATOK

Az elemzés a TÁRKI 1999. novemberi Omnibusz-felvétele alapján készült, melyben a Miniszterelnöki Hivatal megbízásából szerepelt egy, a munkanélküli támogatási rendszer reformjára vonatkozó blokk. Itt felsoroljuk az elemzésünk szempontjából fontos kérdéseket, esetenként a válaszlehetőségek rövid jelzésével. Az eredeti kérdőív és a kutatási jelentés megtekinthető a www.tarki.hu honlapon.

- * Nem, életkor, iskolai végzettség, lakóhely.
- * Van-e önnek jelenleg állandó munkája?
- * Amennyiben Ön jelenleg munkanélküli: regisztrálták-e, kap-e segélyt, jövedelempótlót, egyéb támogatást?
- * Volt-e korábban munkanélküli?
- * Rokonai, közvetlen ismerősei, barátai között volt-e (van-e) munkanélküli?
- * A KSH adatai szerint Magyarországon jelenleg 7 százalékos a munkanélküliség, azaz, kb. 350-400 ezer ember keres állást. Mi a véleménye, ez az adat nagyjából hűen tükrözi a valóságot, érzése, véleménye szerint ennél kevesebb a munkanélküli, több a munkanélküli?
- * A kormány a jelenlegi 12 hónapról 9 hónapra tervezi csökkenteni a munkanélküli járadék (segély) maximális időtartamát. Hallott Ön erről a tervről? Egyetért ezzel a tervvel?
- * A kormány a munkanélküliek jövedelempótló támogatásának megszüntetését tervezi. Hallott Ön erről a tervről? Egyetért ezzel a tervvel?
- * A tervezet szerint az önkormányzat csak akkor adhatna segélyt a munkanélkülieknek, ha előbb 30 napig közmunkán vennének részt. Hallott Ön erről a tervről? Egyetért ezzel a tervvel?*
- * A középfokú végzettségűeknek általános iskolai végzettséggel betölthető, a diplomásoknak középiskolai végzettséggel betölthető munkát is felajánlhat az önkormányzat. Hallott Ön erről a tervről? Egyetért ezzel a tervvel?
- * Ha egy munkanélküli nem vállalja el a felajánlott közmunkát, akkor segélyt sem kaphat. Hallott Ön erről a tervről? Egyetért ezzel a tervvel?***
- * Összefoglalva: a változtatások után a munkanélküliek rövidebb ideig

kapnának járadékot, és annak kimerítése csak akkor kaphatnak további segélyt, ha előtte közmunkát végeznek. Ön összességében egyetért egy ilyen irányú változtatással?

- * Ön szerint a tervezett reformok bevezetésének hatására többet vagy kevesebbet kell majd költeni a munkanélküliek ellátására? Amennyiben ténylegesen kevesebbet kell majd költeni, mi történjék: csökkentsék az adókat,
- * a megtakarítást fordítsák foglalkoztatás-politikai célokra, fordítsák egyéb célra
- * Amennyiben ténylegesen többet kell majd költeni, mi történjék? A reformokat ne vezessék be, növeljék az adókat, más foglalkoztatás-politikai programoktól vonjanak el pénzt, és (nem foglalkoztatás-politikai) területekről vonjanak el pénzt

A fent *-gal és **-gal jelzett két kérdés lényegében azonos: eredetileg a **-gal jelzett arról szándékozott tudakozódni, elfogadhatónak tartják-e a kérdezettek, hogy a felajánlott közmunkát a minimálbérnél alacsonyabb kereset esetén is el kell fogani. A kérdőív véglegesítése során a kérdés átalakult, és lényegében azonossá vált *-gal. Az elemzésben a **-gal jelzett kérdést használjuk a közmunka-kötelezettség fogadtatásának vizsgálatára.

A többváltozós modellek esetszáma 1516, mert hat fő esetben valamilyen információ hiányzott az egyéni munkanélküliség prediktálásához.

2. függelék

Az egyéni munkanélküli esély becslése (probit)

Minta: KSH Munkaerőfelvétel, 1998. IV. negyedév, 14 évesnél idősebb népesség

Függő változó: állást kereső munkanélküli vagy olyan inaktív, aki szeretne fizetett munkát

	b	Z
Férfi	0,599	3,95
Életkor	0,022	11,1
Életkor négyzete (x100)	-0,048	-1,2
Általános iskola	-0,040	1,2
Szaktanulmányok	-0,216	9,6
Középiskola	-0,104	4,2
Főiskola, egyetem	-0,567	-15,9
Nappali tagozaton tanul	-0,211	-7,0
Gyes-es, gyed-en van	0,040	1,14
Nyugdíjas	-0,249	5,9
Rokkantsági nyugdíjas	0,079	3,0
Nyugat-Dunántúl	-0,035	1,0
Közép-Dunántúl	0,134	4,1
Dél-Dunántúl	0,359	11,1
Dél-Alföld	0,209	6,6
Észak-Alföld	0,443	15,0
Észak-Magyarország	0,516	17,2
Község	0,114	7,1
Budapest	0,082	2,2
Konstans	-1,540	22,2
Khi ²	4658,3	
Pszeudo R ²	0,1145	
Megfigyelések száma	73446	

Az egyes programok támogatottsága

Rangsor-logit

Függő változó: 1 = ellenzi, 2 = nincs véleménye, nem válaszol, 3 = támogatja

	A segély 9 hónapra jár		Jövedelem- pótló eltörlése		Közcélú mun- ka bevezetése	
	b	Z	b	Z	b	Z
Férfi	0,477	0,42	0,146	1,31	0,189	1,59
Életkor	-0,048	2,68	-0,014	0,78	0,021	1,12
Életkor négyzete (*100)	0,049	2,69	0,019	1,12	-0,016	0,84
Iskolázottság (év)	0,039	1,91	0,047	2,35	-0,004	-0,18
Állami alkalmazott	1,815	5,63	0,603	2,25	0,857	3,36
Magánalkalmazott	1,475	4,86	0,773	3,16	0,746	3,32
Vállalkozó	1,973	5,57	1,286	4,22	0,440	1,51
Gyes, gyed, gyet	1,483	4,01	1,182	3,76	0,937	2,96
Rokkantsnyugdíjas	1,738	5,07	0,583	1,98	0,655	2,29
Nyugdíjas	2,125	6,12	0,936	3,17	0,890	3,03
Htb, eltartott	1,437	3,47	0,814	2,23	0,603	1,76
Tanuló	1,213	3,08	0,529	0,85	0,437	3,24
Egyéb	1,900	2,98	0,529	0,85	0,190	0,32
Községben él	0,121	0,93	-0,059	-0,42	0,437	3,25
Munkanélküli ráta	-2,255	-1,70	1,825	1,40	4,280	2,96
Többe kerül	-0,688	-3,80	-0,582	3,24	-0,102	0,56
Kevesebbe kerül	0,066	0,41	0,310	1,98	0,477	2,81
Nem tudja, nem válaszol	-0,422	-2,39	0,063	0,36	-0,102	0,55
Kormánypártra szavazna	0,258	2,03	0,252	2,01	0,198	1,41
Ellenzékre szavazna	-0,489	-3,76	-0,468	3,66	-0,105	0,78
Gyakorló vallásos	0,260	1,91	0,106	0,79	0,339	2,13
Alsó osztópont	0,7366		1,431		1,005	
Felső osztópont	1,3727		2,142		1,474	
Khí-négyzet	171,30		126,11		107,90	
Induló log likelihood			-1508,6		-1274,6	
Záró log likelihood	-1396,8		-1445,6		-1220,7	
Pszeudó-R2	0,0578		0,0418		0,0423	
Válaszadók száma	1516		1516		1516	